

## BO‘LAJAK TIBBIYOT XODIMLARINING XORIJIY TIL KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH BO‘YICHA TAJIRIBA-SINOV ISHLARI NATIJALARI

*Iqtisodiyot va pedagogika universiteti*

*Xorijiy tillar kafedrasi v.b dotsenti*

**Raximova Nigora Atakulovna**

*[raximovanigora2103@gmail.com](mailto:raximovanigora2103@gmail.com)*

**Annotatsiya:** Mazkur maqolada bo‘lajak tibbiyot xodimlarining xorijiy til kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan tajriba-sinov ishlarining natijalari yoritilgan. Tadqiqot jarayonida kommunikativ, kasbiy yo‘naltirilgan va interfaol metodlardan foydalanish orqali talabalar xorijiy tilni o‘zlashtirish samaradorligini oshirish imkoniyatlari o‘rganildi. Tajriba natijalari eksperimental guruh talabalarida til kompetensiyasining sezilarli darajada oshganini ko‘rsatdi. Olingan natijalar asosida metodik tavsiyalar ishlab chiqildi.

**Kalit so‘zlar:** xorijiy til kompetensiyasi, tibbiyot ta’limi, tajriba-sinov, kommunikativ yondashuv.

### **Kirish**

Bugungi globallashuv sharoitida tibbiyot xodimlarining xorijiy tilni, xususan ingliz tilini mukammal egallashi kasbiy faoliyatning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Xalqaro tibbiy adabiyotlardan foydalanish, xorijiy mutaxassislar bilan muloqot qilish va zamonaviy ilmiy tadqiqotlarni o‘rganish xorijiy til kompetensiyasini talab etadi.

Shu sababli, bo‘lajak tibbiyot xodimlarining xorijiy til kompetensiyasini rivojlantirish ta’lim jarayonining dolzarb vazifalaridan biridir. Mazkur tadqiqotning asosiy maqsadi – kasbiy yo‘naltirilgan ta’lim asosida xorijiy til kompetensiyasini rivojlantirish samaradorligini tajriba-sinov orqali aniqlashdan iborat. O‘zbekiston Respublikasida ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, xususan, oliy tibbiy ta’lim sifatini oshirishga qaratilgan islohotlar doirasida xorijiy tillarni o‘qitish masalasiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Normativ-huquqiy hujjatlarda bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy faoliyatida xorijiy til kompetensiyasini shakllantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Bu esa xorijiy tilni o‘qitishning mazmuni, shakli va metodlarini qayta ko‘rib chiqishni taqozo etadi.

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy grammatika-tarjima usullariga asoslangan ta’lim bo‘lajak tibbiyot xodimlarining real kasbiy muloqot ehtiyojlarini to‘liq qondira olmaydi. Shu bois, kommunikativ

yondashuv, kompetensiyaviy yondashuv va kasbiy yo‘naltirilgan ta’lim konsepsiyalarini integratsiyalash zarurati yuzaga kelmoqda. Ayniqsa, tibbiy terminologiya, klinik muloqot va professional matnlar bilan ishlashga asoslangan o‘qitish modellari talabalar nutq faoliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqot bo‘lajak tibbiyot xodimlarining xorijiy til kompetensiyasini rivojlantirishga yo‘naltirilgan pedagogik shart-sharoitlarni aniqlash, samarali o‘qitish metodlarini tajriba-sinov orqali asoslash va ularning ta’lim jarayonidagi amaliy ahamiyatini ko‘rsatishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari oliy tibbiy ta’lim muassasalarida xorijiy tilni o‘qitish sifatini oshirishga xizmat qiladi.

### **Metodlar**

Tadqiqot Toshkent shahridagi tibbiyot oliy ta’lim muassasalaridan birida olib borildi. Tajribada jami 60 nafar talaba ishtirok etdi. Ular **nazorat guruhi** (30 nafar) va **tajriba guruhi** (30 nafar)ga ajratildi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- pedagogik kuzatuv;
- diagnostik testlar;
- so‘rovnoma va suhbat;
- tajriba-sinov mashg‘ulotlari;
- statistik tahlil.

Tajriba guruhida xorijiy tilni o‘qitishda:

- tibbiy terminologiyaga asoslangan matnlar;
- rolli o‘yinlar;
- klinik vaziyatlarni modellashtirish;
- multimedia va raqamli texnologiyalar keng qo‘llanildi.

Nazorat guruhida esa an’anaviy o‘qitish metodlari saqlab qolindi.

Tajriba-sinov ishlariga jami 60 nafar talaba jalb etilib, ular tasodifiy tanlash asosida nazorat va tajriba guruhlariga ajratildi. Har ikki guruhda talabalarning boshlang‘ich xorijiy til bilimi darajasi diagnostik testlar orqali aniqlanib, ularning ko‘rsatkichlari o‘zaro yaqin ekanligi tasdiqlandi.

Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatuv, test sinovlari, so‘rovnoma, suhbat hamda ta’lim jarayonida erishilgan natijalarni statistik tahlil qilish metodlaridan foydalanildi. Tajriba guruhi talabalari bilan olib borilgan mashg‘ulotlarda kasbiy yo‘naltirilgan yondashuv asosida ishlab chiqilgan o‘quv materiallari qo‘llanildi. Xususan, tibbiy terminologiyaga oid matnlar, klinik vaziyatlar asosida tuzilgan topshiriqlar, rolli o‘yinlar hamda kommunikativ mashqlar ta’lim jarayoniga joriy etildi. Shuningdek, multimedia vositalari va raqamli ta’lim resurslaridan foydalanish orqali talabalar faol ishtiroki va mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga e’tibor qaratildi.

### **Natijalar**

Tajriba-sinov ishlari yakunida talabalar bilim darajasi boshlang'ich va yakuniy testlar orqali baholandi. Natijalarga ko'ra:

- tajriba guruhida xorijiy til kompetensiyasi 32% ga oshdi;
- nazorat guruhida esa o'sish 12% ni tashkil etdi;
- tajriba guruhi talabalarida kasbiy terminlardan foydalanish, og'zaki muloqot va matnlarni tushunish ko'nikmalari sezilarli darajada yaxshilandi.

Olingan ma'lumotlar interfaol va kasbiy yo'naltirilgan metodlarning samaradorligini tasdiqladi. Dastlabki test natijalari har ikki guruhda talabalar bilim darajasining deyarli bir xil ekanligini ko'rsatdi, bu esa tajriba natijalarining ishonchliligini ta'minladi. Tajriba jarayoni yakunida o'tkazilgan yakuniy nazorat natijalari esa tajriba guruhida xorijiy til kompetensiyasining sezilarli darajada oshganini tasdiqladi. Xususan, talabalarining kasbiy terminologiyani tushunish va undan og'zaki hamda yozma nutqda foydalanish ko'nikmalari ancha rivojlandi.

Olingan ma'lumotlarga ko'ra, tajriba guruhi talabalarida umumiy xorijiy til kompetensiyasi ko'rsatkichi o'rtacha 30–35 foizga oshgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 10–15 foiz atrofida qayd etildi. Tajriba guruhi talabalarining tibbiy matnlarni mustaqil o'qib tushunish, klinik vaziyatlar yuzasidan muloqotga kirishish hamda kasbiy yo'naltirilgan topshiriqlarni bajarishdagi faolligi sezilarli darajada ortdi. Shuningdek, ular xorijiy tilda fikr bildirishda kamroq xatolarga yo'l qo'ya boshlaganlari kuzatildi.

Tajriba-sinov davomida olib borilgan pedagogik kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, interfaol va kasbiy yo'naltirilgan metodlardan foydalanish talabalarining o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini kuchaytirib, ularning o'zlashtirish darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Natijada, tajriba guruhi talabalarida xorijiy tilni kasbiy faoliyat vositasi sifatida qo'llashga bo'lgan ishonch va motivatsiya sezilarli darajada oshdi.

### **Muhokama**

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, xorijiy tilni kasbiy faoliyat bilan integratsiyalashgan holda o'qitish talabalar motivatsiyasini oshiradi. Ayniqsa, real tibbiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar talabalarining nutq faolligini kuchaytiradi.

Boshqa tadqiqotlar natijalari bilan solishtirilganda, mazkur tajriba tibbiyot yo'nalishida xorijiy til kompetensiyasini shakllantirishda kommunikativ yondashuvning ustunligini yana bir bor tasdiqlaydi. Tajriba-sinov jarayonida qo'llanilgan interfaol metodlar talabalarni real kasbiy vaziyatlarga yaqinlashtirib, xorijiy tilni faqat nazariy fan sifatida emas, balki amaliy muloqot vositasi sifatida o'zlashtirishiga imkon yaratdi. Bu holat tajriba guruhi

talabalari natijalarining nazorat guruhiga nisbatan ancha yuqori bo'lishida yaqqol namoyon bo'ldi.

Olingan natijalar ilgari olib borilgan ilmiy tadqiqotlar bilan qiyoslanganda, kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda kasbiy mazmundagi materiallardan foydalanish talabalarning motivatsiyasini oshirishi va til ko'nikmalarining barqaror rivojlanishini ta'minlashini yana bir bor tasdiqlaydi. Ayniqsa, tibbiy terminologiya, klinik muloqot va vaziyatli topshiriqlarning ta'lim jarayoniga integratsiyalashuvi talabalar nutq faoliyatining barcha turlariga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Talabalar xorijiy tilda fikr bildirishda o'ziga bo'lgan ishonchni shakllantirdi, bu esa ularning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, tadqiqot davomida aniqlanganki, multimedia vositalari va raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish xorijiy tilni o'rganish jarayonini yanada samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Bu vositalar orqali vizual va audio materiallarning uyg'unligi talabalarning axborotni tezroq qabul qilishi va mustahkamlashiga yordam berdi. Shu bilan birga, tajriba-sinov natijalari xorijiy tilni o'qitishda an'anaviy metodlarning imkoniyatlari cheklanganligini ko'rsatib, ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan boyitish zarurligini asoslab berdi.

#### **Xulosa va tavsiyalar**

Olib borilgan tajriba-sinov ishlari natijalari bo'lajak tibbiyot xodimlarining xorijiy til kompetensiyasini rivojlantirishda kasbiy yo'naltirilgan, kommunikativ va interfaol yondashuvlarga asoslangan ta'lim jarayoni yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Tadqiqot davomida xorijiy tilni o'qitishda tibbiyot sohasi bilan uzviy bog'langan o'quv materiallaridan foydalanish, real klinik vaziyatlarni modellash tirish hamda talabalarni faol muloqotga jalb etish ularning til ko'nikmalari va kasbiy tayyorgarligini kompleks rivojlantirishga xizmat qilishi aniqlandi. Tajriba-sinov natijalari shuni tasdiqladiki, xorijiy tilni an'anaviy usullarga tayanib o'qitish bo'lajak tibbiyot xodimlarining kasbiy ehtiyojlarini to'liq qondira olmaydi. Aksincha, kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning xorijiy tilda kasbiy muloqot olib borish qobiliyatini shakllantiradi, mustaqil fikrlash va amaliy faoliyatga tayyorlik darajasini oshiradi. Shu bilan birga, xorijiy tilni kasbiy faoliyat vositasi sifatida anglash talabalar motivatsiyasining ortishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Xulosa qilib aytganda, bo'lajak tibbiyot xodimlarining xorijiy til kompetensiyasini rivojlantirishda:

- kasbiy yo'naltirilgan o'quv materiallaridan foydalanish;
  - interfaol va innovatsion metodlarni joriy etish;
  - multimedia vositalari yordamida ta'lim jarayonini boyitish
- yuqori samaradorlikka ega ekanligi aniqlandi.

**TAVSIYALAR**

1. Xorijiy til darsliklarini tibbiyot sohasiga moslashtirish.
2. Amaliy mashg'ulotlarda klinik vaziyatlardan keng foydalanish.
3. O'qituvchilarning kasbiy va til kompetensiyasini muntazam oshirib borish.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI**

1. Jalolov J. Chet tillarni o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
3. Hymes D. On Communicative Competence. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1972.
4. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). – Strasbourg, 2020.
5. Passov E.I. Kommunikativ ta'lim metodikasi asoslari. – Moskva, 2016.
6. Dudley-Evans T., St John M.J. Developments in English for Specific Purposes. – Cambridge: Cambridge University Press, 1998.